

11. Большой юридический словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovari.yandex.ru/dict/jurid>
12. Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия. – М., 1995. – С. 140.
13. Звеков В. П. Коллизии законов в международном частном праве / В. П. Звеков. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 416 с.
14. Популярна юридична енциклопедія. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.
15. Інструкція про порядок консульської легалізації офіційних документів в Україні і за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua>laws/show/z0535-02](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0535-02)
16. Yvon Loussouarn. Explanatory Report on the Hague Convention of 5 October 1961 Abolishing the Requirement of Legalisation for Foreign Public Documents [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=52&dtid=3
17. Консульський статут України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/127/94>
18. Серета О. О. Правова процедура: теоретико-правові засади та практичні виміри: автореф. канд. юр. наук за спец. 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / О. О. Серета. – Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – Київ, 2009. – 19 с.
19. Лагода О. С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Лагода Олександр Сергійович; Національний ун-т держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2007. – 187 с.
20. Сорокин В.Д. Административный процесс и административно-процессуальное право / В. Д. Сорокин. – СПб.: Изд-во юрид. ин-та, 2002. – 474 с.
21. Протасов В.Н. Юридические процедуры / В.Н. Протасов. – М.: Юридическая литература, 1991. – 79 с.
22. Фурса С.Я. Становлення та розвиток нових процесуальних галузей правової науки в Україні / С.Я. Фурса // Друга міжнародна науково-практична конференція «Проблеми процесуальної науки: історія та сучасність» 25–26 листопада 2010. – К., 2010. – С. 11–15.
23. Бориславський Л. В. Процедура // Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемчушенко (голова редколегії) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 1998. – Т. 4. – С. 185–186.
24. Манько Д.Г. Легалізація в аспекті правозастосування / Д.Г. Манько // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету Серія: «Юриспруденція». – 2011. – №1. – С. 11–13.

** Дьомкіна Ганна Сергіївна – здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України, заступник начальника відділу методично-правового забезпечення Департаменту нотаріату, банкрутства та функціонування центрального засвідчувального органу Міністерства юстиції України.*

УДК 342.56

Віктор Капустинський *
Інна Волкова *

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУДІВ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ (НА ПРИКЛАДІ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ)

У статті розкрито зміст та значення комунікаційної стратегії для ефективного взаємодії судів із громадськістю, з'ясовано її цілі, засади та принципи. На прикладі Комунікаційної стратегії ВССУ запропоновано шляхи вирішення основних завдань комунікації.

Ключові слова: комунікація, комунікаційна стратегія, інформування громадськості, цільова аудиторія.

Капустинский В. А., Волкова И. В. Коммуникационная стратегия как механизм эффективного взаимодействия судов с общественностью (на примере Высшего специализированного суда Украины по рассмотрению гражданских и уголовных дел).

В статье раскрыты содержание и значение коммуникационной стратегии для эффективного взаимодействия судов с общественностью, выяснено ее цели и принципы. На примере коммуникационной стратегии ВССУ предложены пути решения основных задач коммуникации.

Ключевые слова: коммуникация, коммуникационная стратегия, информирование общественности, целевая аудитория.

Kapustynskiy V. A., Volkova I. V. Communication Strategy as Mechanism of Efficient Courts Interaction with Society (Example of HSCU).

The content and the significance of communication strategy for efficient interaction of a court with society are described in the article. Its aims, basis and principles are found out. Through the example the Communication strategy

of the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases, the ways of the solution of basic communication tasks were offered.

Keywords: communication, communication strategy, society informing, target audience.

Ефективність роботи судів, якість, справедливість та законність прийнятих рішень у великій мірі залежить від належної організації діяльності судової установи. Добре налагоджена робота суду сприяє максимальній відкритості судової системи, вільному доступу громадян до правосуддя.

Формування позитивного іміджу судів, у тому числі шляхом забезпечення вільного доступу громадян до них, є одним із основних завдань судово-правової реформи в Україні. Його досягнення можливе за умови вирішення цілого ряду важливих питань, пов'язаних із функціонуванням судів усіх рівнів та спеціалізацій. Серед них запровадження технологічних новацій, проведення відкритих судових засідань, зручне розташування судів, належне матеріально-технічне забезпечення, якісне надання судових послуг громадянам тощо. Вирішення зазначених питань значною мірою залежить від розуміння, усвідомлення судьями та працівниками апаратів судів того, що їх діяльність спрямована на надання громадянам суспільно важливих послуг.

Інструментом, що дозволяє налагодити зворотній зв'язок між судом і громадянами, ефективну взаємодію із засобами масової інформації та іншими інституціями громадянського суспільства, є комунікаційна стратегія суду. Саме належна організація її дотримання та виконання здатна забезпечити довіру суспільства до суду і судової системи в цілому.

Проблема взаємодії судів із громадськістю, пошуку шляхів її удосконалення віднедавна привертає все більшу увагу науковців. Це пов'язано перш за все з необхідністю реалізації такої взаємодії на практиці, що, у свою чергу, неможливо без розробки теоретичних засад принципу відкритості судової системи. І хоча комплексного дослідження зазначених питань на сьогодні не здійснено, але окремі їх аспекти були предметом наукового пошуку таких учених та юристів-практиків, як М. Буроменський [1; 2], О. Величко [3], М. Вільгушинський [4], І. Голосніченко [5], В. Гудим [6; 7], О. Євтушенко [8], І. Козінцев [9], І. Підкуркова [1; 2], О. Сердюк [1; 2], Т. Янковська [3] та ін.

Мета пропонованого дослідження полягає у розкритті змісту та значення комунікаційної стратегії для ефективної взаємодії суду з громадськістю, з'ясуванні її цілей, засад та принципів, напрацюванні шляхів вирішення основних її завдань. Практичне значення дослідження – у можливості його використання судами, іншими державними органами, недержавними установами та організаціями під час формування їхньої стратегії комунікаційної діяльності.

На початку нашого дослідження з'ясуємо, що таке комунікація і для чого вона необхідна. Слово «комунікація» прийшло в українську мову з англійської, а в англійську – з латині (лат. *communicare*, англ. *communication*). У перекладі воно означає «спілкування», «перебування у зв'язку», «взаємодія», «поєднання» [10]. Тобто комунікація – це процес обміну інформацією. У літературі найчастіше зустрічається таке визначення найпростішої моделі комунікації: «джерело (відправник) відправляє повідомлення отримувачу, а в обмін отримує реакцію – так званий зворотний зв'язок» [11].

Для здійснення обміну інформацією (комунікації) необхідні, принаймні, чотири умови. Це наявність щонайменше двох осіб: відправника – особи, яка генерує інформацію, що призначена для передачі, та одержувача – особи, для якої призначена інформація, що передається; наявність повідомлення – закодованої за допомогою будь-яких символів інформації, призначеної для передачі; наявність каналу комунікації – засобу, за допомогою якого передається інформація; наявність зворотного зв'язку, тобто процесу передачі повідомлення у зворотному напрямку – від одержувача до відправника. Від останнього залежить ступінь сприйняття й зрозумілості отриманого повідомлення, а отже – ефективність комунікації [12].

Загалом комунікація вважається ефективною за умови результативного процесу обміну інформацією, що завжди завершується взаєморозумінням, згодою між сторонами і, що важливо для джерела інформації, зміною у свідомості та/або поведінці отримувача інформації. Це може проявлятися у підвищенні обізнаності, довіри до явища, формуванні певного іміджу (образу) в очах аудиторії, діях або утриманні від дій з боку отримувача інформації.

Формування позитивного іміджу судової системи, підвищення авторитету судової влади і довіри громадян до суду неможливе без комунікації із громадськістю. Саме тому судам сьогодні необхідно розробляти та реалізовувати власні плани комунікації – так звані комунікаційні стратегії.

Створений у 2010 році Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ із перших днів своєї діяльності «відчув на собі» інформаційний вакуум, що існує в Україні між судами і суспільством. З метою мінімізації цього вакууму, а також на виконання вимог Закону України від 13 січня 2011 року № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації» Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ за підтримки проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Україна: верховенство права» було розроблено та упроваджено Комунікаційну стратегію.

Загалом процес розробки комунікаційної стратегії будь-якої організації нерозривно пов'язаний з організаційним менеджментом і плануванням її діяльності. Оскільки комунікації зазвичай є похідними від

основної діяльності, надзвичайно важливо впроваджувати сучасні стандарти управління в роботі суду (як судівського корпусу, так і апарату суду), комунікаційні цілі і завдання формувати, виходячи з управлінських пріоритетів діяльності суду як установи.

Розробляючи власну Комунікаційну стратегію, фахівці ВССУ ретельно вивчали міжнародні стандарти у зазначеній сфері, а також вітчизняний досвід судових установ. Хоча задля справедливості слід відзначити, що в Україні лише кілька судів мають чіткий план комунікацій, і ще менше його постійно й неухильно виконують.

Зокрема, було враховано Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 14 травня 1981 року № R (81) 7 щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя [13, с. 241], від 28 лютого 2001 року № Rec (2001) 3 щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій [13, с. 175], а також напрацювання Центру судівських студій у сфері розробки Концепції комунікацій судової влади України. На основі зазначених матеріалів розроблено засади і алгоритм формування та реалізації Комунікаційної стратегії ВССУ.

Отже, на початковому етапі розробки комунікаційної стратегії необхідно перш за все визначитися, для чого вона власне потрібна, яких *цілей* суд прагне досягти за її допомогою. Цілі Комунікаційної стратегії ВССУ полягають у підвищенні авторитету судової влади в суспільстві, рівня суспільної довіри до ВССУ як органу правосуддя, правової грамотності населення; наданні громадськості інформації про специфіку, особливості і зміст діяльності судової системи загалом і ВССУ зокрема; популяризації роботи у суді, насамперед серед молодих юристів.

Наступним кроком має стати визначення *базових засад і принципів* комунікаційної діяльності з метою досягнення поставлених цілей. Зокрема, комунікаційна стратегія матиме сенс і приносить бажані результати лише за умов *системності та проактивності* комунікації, *спільної відповідальності* керівництва суду, суддів та працівників апарату за здійснення комунікаційної діяльності, *спрямованості на донесення інформації* до всіх суспільних груп, *сприйняття громадян, їх об'єднань, ЗМІ та всіх інших учасників комунікаційного процесу як партнерів, дотримання етичних принципів і вимог, існування єдиного центру* для координації комунікаційної діяльності.

Формуючи свою комунікаційну стратегію, ВССУ керувався принципами:

- *прозорості*, який полягає у всебічному висвітленні діяльності ВССУ, роз'ясненні цілей, змісту та специфіки його роботи;
- *відкритості*, що передбачає створення умов для безперешкодного доступу громадян до інформації про діяльність суду;
- *партнерства*, що вимагає постійності контактів з громадськістю;
- *відповідальності* за зміст і якість інформації;
- *правдивості*, що полягає у наданні чіткої, правдивої та об'єктивної інформації;
- *реалістичності*, суть якого у проведенні комунікативних заходів лише з урахуванням наявних ресурсів;
- *адресності*, що забезпечує адаптованість інформації до сприйняття цільовими групами;
- *оперативності та актуальності*, тобто своєчасності інформування громадськості;
- *доступності*, що полягає у лаконічності, зрозумілості інформації, легкості для сприйняття та запам'ятовування.

Результат комунікаційної стратегії значною мірою залежить від правильного визначення *цільових аудиторій* комунікації, тобто груп громадян та/або організацій, на яких розраховано комунікаційну діяльність суду. Комунікаційну стратегію ВССУ спрямовано і розраховано на такі цільові аудиторії: 1) широке коло громадян, яких можна поділити на кілька підгруп: учасники судових процесів та особи, які потребують судового захисту; громадяни, які не є безпосередніми учасниками судових процесів; окремі категорії громадян, представлені громадськими, правозахисними організаціями тощо; 2) засоби масової інформації; 3) експертне та наукове середовище; 4) студенти юридичних спеціальностей; 5) представники суб'єктів владних повноважень.

Після визначення цільових аудиторій необхідно чітко з'ясувати, яким шляхом можна і необхідно взаємодіяти з кожною із груп, тобто, враховуючи специфіку кожної групи, обрати *канали зв'язків або способи здійснення комунікації*.

Обираючи способи комунікації із громадянами, слід розуміти, що ця група є найбільш численною та різноманітною, а отже, краще було б обирати ті з них, які є наймасовішими, найдоступнішими широкому загалу. Для прикладу, реалізація комунікаційної стратегії може відбуватися через такі канали зв'язків із громадськістю: 1) організація роботи call-центру; 2) встановлення інформаційного стенду; 3) розміщення інформаційного кіоску; 4) поширення інформації через офіційний веб-сайт; 5) випуск друкованої продукції інформативного спрямування (буклети, брошури тощо); 6) проведення опитування громадської думки щодо діяльності суду; 7) видання офіційного друкованого органу суду.

Під час визначення каналів комунікації із представниками ЗМІ необхідно враховувати, що ця група є більш вузькою та спеціалізованою. Понад те, в окремих ЗМІ працюють журналісти, які спеціалізуються на правничій тематиці. Тож каналами комунікації зі ЗМІ можуть стати: 1) надання інформації через офіційний веб-

сайт; 2) розсилання інформації безпосередньо у ЗМІ; 3) проведення інтерв'ю керівництва, публікації суддів, працівників апарату у ЗМІ з питань діяльності суду; 4) організація прес-конференцій, брифінгів; 5) спеціальні навчальні заходи, тематичні семінари для профільних журналістів; 6) прес-тури для журналістів (Дні відкритих дверей);

Обираючи канали зв'язків зі студентами юридичних спеціальностей, слід звертати увагу на те, що основною ідеєю співпраці з цією групою є популяризація роботи в суді з метою формування майбутнього високопрофесійного корпусу суддів та працівників апарату. Добір способів комунікації необхідно здійснювати з наданням переваги таким освітнім заходам, як семінари, обговорення тем, безпосередньо пов'язаних із діяльністю судів; залучення студентських організацій до заходів, які проводяться у судах; організація проходження практики студентами юридичних спеціалізацій.

Зрештою, і це найголовніше, будь-яка комунікаційна стратегія залишиться лише гарною ідеєю на папері, якщо не міститиме чіткого *зведеного календаря комунікаційних заходів*. Саме у ньому – найбільше змістове навантаження комунікаційної стратегії: конкретні заходи, спрямовані на досягнення порозуміння з тією чи іншою цільовою аудиторією, чіткі строки виконання і відповідальні за досягнення очікуваного результату працівники або підрозділи.

У Комунікаційній стратегії ВССУ визначено *пріоритетні напрями* комунікації, більшість з яких постійно успішно виконуються. Це, зокрема, організація роботи і підтримка офіційного *веб-сайту* (функціонує з початку 2011 року, постійно удосконалюється для забезпечення інформаційних потреб громадян), *call-центру* (функціонує з липня 2011 року, поступово збільшується кількість телефонних ліній та операторів), розміщення *інформаційних стендів та інформаційних кіосків* (інформація на них постійно оновлюється), випуск *друкованої продукції* інформативного характеру (буклети і брошури про ВССУ, його повноваження, контакти, реквізити тощо, а також відповіді на найбільш поширені запитання громадян постійно розміщуються у будівлях суду), започаткування і випуск *офіційного друкованого органу* – журналу «Часопис цивільного і кримінального судочинства» (засновано у квітні 2011 року, виходить шість разів на рік), *зустрічі із журналістами*, проведення *інтерв'ю* із керівництвом та суддями ВССУ, *виступи та наукові статті* суддів та працівників апарату у пресі та фахових юридичних виданнях тощо.

Для одержання інформації про якість судових послуг безпосередньо від отримувачів цих послуг – учасників судових процесів, урахування реальних потреб людей, що звертаються до суду, у ВССУ було проведено *анкетне опитування громадян*. Під час опитування відвідувачам ВССУ було запропоновано відповісти на запитання анкети, що стосувалися суб'єктивного сприйняття ними діяльності судової установи, зокрема того, наскільки комфортно вони почувалися в суді, наскільки повною та зрозумілою була інформація, отримана ними, наскільки вони задоволені швидкістю вирішення справи тощо. Практична користь такого заходу полягає в тому, що отримані результати постійно використовуються для створення у ВССУ передумов всебічного врахування думки громадян та визначення шляхів подолання існуючих перешкод у доступі до правосуддя.

Водночас, формуючи комунікаційну стратегію, судам необхідно враховувати ряд чинників, які об'єктивно перешкоджають налагодженню ефективної взаємодії із громадськістю. Це і відсутність загальної, спільної для усіх судів комунікаційної політики, низький рівень матеріально-технічного забезпечення органів судової влади, особливо на регіональному та місцевому рівнях, нестача людських ресурсів, професійних знань і навичок для здійснення системної комунікації, непрофесіоналізм та незрілість українських ЗМІ у проблемах висвітлення судових процесів, відсутність правил етики взаємодії із судовою гілкою влади.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що за умови результативної комунікації вдасться вирішити чимало завдань, які перешкоджають ефективному функціонуванню судової системи. Серед них: підвищення обізнаності відвідувачів суду про особливості судової діяльності і, як наслідок, підвищення довіри і поваги до правосуддя; забезпечення підтримки (і впливу) громадськості у вирішенні проблем судової системи органами законодавчої та виконавчої влади; запровадження законодавчих змін, необхідних судовій системі; підготовка якісних кадрів для роботи у суді; підвищення якості представництва інтересів сторін у суді; оптимізація роботи апарату суду; ефективне управління кризовими ситуаціями тощо.

Саме тому необхідно постійно дбати про інформованість та формування правової культури, поваги й освіченості суспільства щодо устрою та специфіки роботи судових органів, використовуючи для цього усі можливі способи та канали розповсюдження інформації. Адже якщо громадськість не матиме належного розуміння природи та значущості судової системи, можна навіть не сподіватися на її розуміння необхідності додаткових ресурсів для розвитку цієї системи.

Список використаних джерел:

1. Буроменський М. Основи судової журналістики: посібник для журналістів / М. Буроменський, О. Сердюк, І. Підкуркова. – К., 2009. – 72 с.
2. Буроменський М. Суди у відносинах з журналістами та ЗМІ: посібник для суддів / М. Буроменський, О. Сердюк, І. Підкуркова. – Х., 2008. – 64 с.

3. Величко О. Ефективна комунікація. Посібник для працівників апарату суду / Оксана Величко, Тетяна Янковська. – К., 2010. – 120 с.
4. Вільгушинський М. Й. Взаємодія судів з органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськості: шляхи наукового пошуку / М. Й. Вільгушинський // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 2 (5). – С. 66–74.
5. Сучасне управління в суді: навч.-практ. посіб. / відповідальні редактори: професор І. П. Голосніченко (Україна), професор Пітер Г. Соломон молодший (Канада). – К., 2010. – 528 с.
6. Гудим В. В. Роль ЗМІ у механізмі формування девіантної поведінки молоді / В. В. Гудим // Судова апеляція. – 2007. – № 3. – С. 43–46.
7. Гудим В. В. Технології криміналізації суспільної свідомості засобами масової інформації / В. В. Гудим // Судова апеляція. – 2006. – № 2. – С. 64–72.
8. Євтушенко О. І. Суд та засоби масової інформації (висвітлення діяльності судової влади ЗМІ) / О. І. Євтушенко // Судова апеляція. – 2005. – № 1. – С. 128–144.
9. Козінцев І. Зміст та проблеми правової інформації / І. Козінцев // Право України. – 1993. – № 5–6. – С. 37–40.
10. Стратегічні комунікації. Навчально-методичний посібник для викладачів суддів і працівників апарату суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://court.gov.ua/userfiles/UROL_Strategic_Communications_PIO_Curriculum_2011_UKR.pdf
11. Лекції з публік рілейшнз студентам [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrix.com/index.php?aid=706>
12. Умови здійснення комунікації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F#cite_note-1
13. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. – К. : Істина, 2010. – 488 с.
14. Інноваційні методи адміністрування в українських судах. Практичний досвід. – К., 2010. – 284 с.

** Капустинський Віктор Анатолійович – кандидат юридичних наук, керівник апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, заслужений юрист України.*

** Волкова Інна Валентинівна – кандидат історичних наук, начальник управління інформаційного забезпечення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.*

УДК 347.2/3 (477)

Оксана Клименко *

ПРАВОМІРНЕ НЕЗАКОННЕ ВОЛОДІННЯ: АНОМАЛІЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ?

Стаття присвячена проблемі визначення правової природи, змісту та юридичній кваліфікації правомірного незаконного володіння в цивільному праві України з позицій його відповідності національній доктрині речового права та в аспекті рецепції традицій римського приватного права.

Ключові слова: володіння; незаконне володіння; добросовісне володіння; набувальна давність.

Клименко О. М. Правомерное незаконное владение: аномалия в гражданском праве Украины?

Статья посвящена проблеме определения правовой природы, содержания и юридической квалификации правомірного незаконного владения в гражданском праве Украины с позиций соответствия национальной доктрине вещного права и в аспекте рецепции традиций римского частного права.

Ключевые слова: владение; незаконное владение; добросовестное владение; приобретательная давность.

Klymenko O. M. Lawful Illegal Possession: Anomaly of the Ukraine Civil Law?

The article deals with the difficulties in determination of the legal nature, subject matter and legal qualification of the lawful illegal possession under the civil law of Ukraine as for its correspondence to the property law national doctrine and in terms of the reception of Roman Private Law traditions.

Keywords: possession, unlawful possession, bona fide possession, acquisition term.

Немає інституту права до такої міри складного, так безпосередньо пов'язаного з умовами життя, що так повно відбиває в собі ці умови, як інститут володіння [1].

Особливістю новітнього цивільного права України є відродження римських традицій, характерних для правових систем романо-германської правової сім'ї. Цим питанням вітчизняні науковці присвячують чимало